

ជំងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សី (Avian Influenza - AI)

តើជំងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សីជាអ្វី ?

ជំងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សី (AI) គឺជាជំងឺឆ្លងរបស់សត្វស្លាប បង្កឡើងដោយមេរោគគ្រុនផ្តាសាយបក្សីប្រភេទ A ។ ដោយសារ AI បង្កជំងឺលើប្រភេទផ្សេងៗនៃ បក្សី ដូច្នេះទើបគេអោយឈ្មោះ ជារួមថា "ជំងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សី" ។ មេរោគ AI អាចបង្កជំងឺ ចំពោះមាន់ មាន់បារាំង មាន់ទោ ក្រូច ទា ក្លាន មាន់ហ្គីណេ ព្រមទាំងសត្វស្លាបជា ច្រើនប្រភេទទៀត រួមទាំងសត្វបក្សីទឹក ដែលបំលាស់ទីពីកន្លែងមួយទៅ កន្លែងមួយផងដែរ ។ រៀងរាល់ឆ្នាំ មានរដូវផ្តាសាយសំរាប់សត្វស្លាប ដូចជាមនុស្សដែរ ហើយដូចគ្នានឹងគ្រុនផ្តាសាយដែលកើតចំពោះមនុស្សដែរគ្រុនផ្តាសាយដែលកើតចំពោះ បក្សីខ្លះ មានលក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងរជាងគ្រុនផ្តាសាយបក្សីប្រភេទផ្សេងទៀត ។

មេរោគ AI មានចំណាត់ថ្នាក់ ដូចរៀបរាប់ខាងលើនេះដែរ គឺមានអនុប្រភេទ HA ពី 1 ដល់ 15 និងអនុប្រភេទ NA ពី 1 ដល់ 9 ។ ជាងនេះទៅទៀត ប្រភេទមេរោគ AI ត្រូវបានបែងចែកជាពីរក្រុម ផ្អែកទៅតាមរោគសម្ព័ន្ធនៃមេរោគ - ពោលគឺសមត្ថភាពរបស់មេរោគ ក្នុងការបង្កជំងឺ ។

- **គ្រុនផ្តាសាយបក្សីដែលបង្ករោគកំរិតទាប (Low Pathogenicity Avian Influenza-LPAI)**
ប្រភេទមេរោគ AI ភាគច្រើនត្រូវបានចាត់ថ្នាក់ក្នុងការ បង្ករោគកំរិតទាប ហើយពុំសូវបង្កអោយមានរោគសញ្ញាច្រើននៅក្នុងបក្សីដែលកើតជំងឺទេ ។ ជាទូទៅ LPAI មិនបង្កការគំរាមកំហែងផ្នែកសុខភាពធ្ងន់ធ្ងរដល់មនុស្សទេ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ គេត្រូវតែត្រួតពិនិត្យ LPAI ពីព្រោះមានមេរោគ LPAI ចំនួនពីរប្រភេទគឺ H5 និង H7 ដែលអាចបំលែងខ្លួនទៅជាគ្រុនផ្តាសាយបក្សីដែលមានការបង្ករោគកំរិតខ្ពស់បាន ។
- **គ្រុនផ្តាសាយបក្សីដែលបង្ករោគកំរិតខ្ពស់ (High Pathogenicity Avian Influenza-HPAI)**
នេះជាប្រភេទគ្រុនផ្តាសាយបក្សីដែលបង្ករោគខ្លាំងជាង ដែលតែងតែបង្កគ្រោះថ្នាក់ដល់អាយុជីវិតសត្វស្លាប ហើយងាយនឹងឆ្លងរវាង ប្រភេទសត្វ/មនុស្ស ដែលងាយឆ្លង រោគ ។ ប្រភេទមេរោគដែលគួរអោយព្រួយបារម្ភនៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ និងអឺរ៉ុប នាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ គឺប្រភេទមេរោគ HPAI H5N1 ។

របៀបរាលដាលនៃជំងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សី

AI រាលដាលជាចំបងតាមរយៈ ការប៉ះពាល់ផ្ទាល់រវាងបក្សីដែលមានសុខភាពល្អ និងបក្សីដែលមានជំងឺ តាមរយៈសារធាតុបញ្ចេញតាម ផ្លូវដង្ហើមនិងលាមក ។ បក្សីព្រៃ ជារឿយៗតែងតែចម្លងរោគមកបក្សីស្រុក ដោយបង្កប់មេរោគនៅក្នុងលាមក ទឹកមាត់ និងទឹកសំបោររបស់វា ។ ជំងឺនេះក៏អាចឆ្លងតាមរយៈការទំនាក់ទំនងមិនផ្ទាល់ដែរ ប្រសិនបើបក្សីដែលមានសុខភាពល្អ ប៉ះពាល់នឹងទឹក ចំណី ដី បរិក្ខារ ឬសម្ភារៈដែលមានមេរោគ ។

មេរោគ AI អាចឆ្លងពីបក្សីទៅ មនុស្ស ដោយសារប៉ះពាល់ច្រើនពេកជាមួយនឹងសត្វដែលមានជម្ងឺ ។ ទីផ្សារកណ្តាលវាល ដែលតែងតែមានលក់ ស៊ិតនិងបក្សីនៅកណ្តាលហ្វូង មនុស្សកកកុញ និងគ្មាន អនាម័យនោះ គឺជាថ្នាលចម្លងរោគទៅ ក្នុងសហគមន៍ធំ ។ ល្បែងប្រដល់មាន់ឈ្មោល ក៏ជាប្រភពនៃការ ឆ្លងរាលដាលនៃជម្ងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សីដែរ ។ ជារឿយៗ មាន់ឈ្មោលដល់ត្រូវបានដឹកជញ្ជូន ពីទីឆ្ងាយ និងនាំឆ្លងកាត់ព្រំដែន ។ នៅពេលធ្វើដំណើរមនុស្សអាចឆ្លងមេរោគ តាមរយៈការប៉ះពាល់ជិតស្និទ្ធជាមួយ បក្សីមានជម្ងឺ ឬផ្ទៃវត្ថុដែលមានជាប់មេរោគ ។ បក្សីដែលមានជម្ងឺអាចបង្កប់មេរោគនៅក្នុងស្លាប និង លាមក របស់វា ហើយមនុស្សខ្លះបានឆ្លងជម្ងឺ គ្រុនផ្តាសាយបក្សី ដោយគ្រាន់តែប៉ះពាល់មាន់ ធម្មតា ឬ មាន់ដល់ ដែលមានជម្ងឺ ។

តាំងពីឆ្នាំ2003មក មានករណីប្រភេទមេរោគ H5N1 ដែលកើតចំពោះមនុស្សជាង100ករណីដែលគេ បានរកឃើញនៅប្រទេសថៃ វៀតណាម កម្ពុជា ឥណ្ឌូនេស៊ី និងចិន ។ ក្នុងចំណោមករណីទាំងនោះ មនុស្ស ជាងពាក់កណ្តាលបានស្លាប់ដោយសារមេរោគនេះ ។ គេមានការបារម្ភអំពីសុខភាពសាធារណៈ ទាក់ទងនឹងលទ្ធភាពដែលមេរោគនេះអាច បំបែកខ្លួនទៅទម្រង់ដែលអាចឆ្លងយ៉ាងងាយស្រួលពីមនុស្ស ទៅមនុស្ស ។ ក្នុងករណីធ្ងន់ធ្ងរបំផុត វាបង្កអោយមានការឆ្លងរាលដាលពេញពិភពលោកទៀតផង (សូម មើល "ការឆ្លងរាលដាលជាសកលនៃគ្រុនផ្តាសាយ ?" ខាងក្រោមនេះ) ។

រោគសញ្ញានៃជម្ងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សីនៅក្នុងខ្លួនមនុស្ស

រោគសញ្ញានៃជម្ងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សីនៅក្នុងខ្លួនមនុស្សដែលគេបានរាយការណ៍អោយដឹង រួមមាន ចាប់ពីរោគសញ្ញា គ្រុនផ្តាសាយធម្មតា (ឧទាហរណ៍ ដូចជា គ្រុនក្តៅ ក្អក ឈឺក និងឈឺសាច់ដុំ) រហូតដល់ ការរលាកភ្នែក (ភ្នែកក្រហម) ពិបាកដកដង្ហើមយ៉ាងខ្លាំង ដែលជាលទ្ធផលនៃការរលាកស្បែកដោយសារ មេរោគ (ដែលបង្កអោយមានទឹកពេញនៅក្នុងថង់ខ្យល់សួត) និងផលវិបាកនៃជំងឺធ្ងន់ធ្ងរផ្សេងៗទៀត ដែលគំរាមកំហែងដល់អាយុជីវិត ។ មនុស្សពេញវ័យនិងកុមារដែលពីមុនមានសុខភាពល្អ និងអ្នកមាន បញ្ហាសុខភាពរ៉ាំរ៉ៃ ក៏រងគ្រោះដោយសារជម្ងឺនេះដែរ ។

ក្នុងចំណោមក្តីបារម្ភជាពិសេសនោះគឺ របកគំហើញធ្វើឡើងដោយអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រដែលសិក្សាអំពី ការផ្ទុះនៃជម្ងឺនៅឆ្នាំ1997នៅក្រុងហុងកុង ដែលបានរកឃើញថាអ្នកដែលស្លាប់ដោយសារមេរោគ H5N1 បាន រងគ្រោះដោយសារ "ការកើនឡើងយ៉ាងខ្លាំងនៃសារធាតុស៊ីតូគីន" (cytokine storm) ។ Cytokines គឺជាប្រភេទប្រូតេអ៊ីនដែលបំពេញមុខងារជាអ្នកជំរុញប្រព័ន្ធការពារអោយមានសកម្មភាព ។ ភ្នាក់ងារនាំ សារប្រូតេអ៊ីនទាំងនេះ តាមធម្មតាបញ្ចេញដោយកោសិកាឈាមនៅពេលជួបប្រទះនឹងមេរោគមួយ ។ "ការកើនឡើងយ៉ាងខ្លាំងនៃ cytokines" កើតមានឡើងនៅពេល cytokines ត្រូវបានបញ្ចេញច្រើនពេក ហើយប្រព័ន្ធការពារត្រូវបានរំញោចខ្លាំងហួសប្រមាណ ។ ករណីនេះនាំអោយប្រព័ន្ធការពារខូច ឬ បំផ្លាញជាលិកាដែលវាកំពុងតែព្យាយាមការពារ ។

មេរោគគ្រុនផ្តាសាយដែលបង្កអោយមានការកើនឡើងយ៉ាងខ្លាំងនៃ cytokines អាចបង្ក មហន្តរាយកាន់តែខ្លាំងនៅក្នុងមនុស្សដែលមានប្រព័ន្ធការពាររឹងមាំ ។ និយាយម៉្យាងទៀត តាម ធម្មតាមនុស្សមានវ័យក្មេងនិងសុខភាពល្អអាចស្ថិតក្នុងស្ថានភាពគ្រោះថ្នាក់ពីផលវិបាកធ្ងន់ធ្ងរនៃជំងឺប្រ បណ្តាលអោយស្លាប់ទៀតផង ។ ករណីនេះដូចនឹងករណីឆ្លងរីកដាលជាសកលនៅឆ្នាំ1918 ដែលសម្លាប់ មនុស្សវ័យក្មេង យ៉ាងច្រើនធៀបនឹងមនុស្សចាស់ ។ ប្រសិនបើមេរោគ H5N1 បង្កអោយមានការឆ្លងរាល ដាលជាសកល នោះ វានឹងដើរតាមគន្លងស្រដៀងនេះជាពុំខាន ។

ការបង្ការជម្ងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សី

ក្នុងករណីកើតមានការឆ្លងរាលដាលជាសកលវិធានការការពារសុខភាពសាធារណៈមួយចំនួន អាចមានសារៈសំខាន់ដើម្បីទប់ស្កាត់ ឬរារាំងការឆ្លងរោគអោយមានប្រសិទ្ធភាពបំផុត ។ វិធានការទាំង នេះ រួមមានដូចខាងក្រោម:

- ព្យាបាលអ្នកជម្ងឺនិងអ្នកដែលប្រឈមនឹងជម្ងឺដោយប្រើឱសថប្រឆាំងនឹងមេរោគ
- បំបែកអ្នកជម្ងឺអោយនៅក្នុងមន្ទីរពេទ្យ ផ្ទះ ឬកន្លែងផ្សេងៗទៀត
- កំណត់និងដាក់មនុស្សដែលប៉ះពាល់នឹងជម្ងឺអោយនៅដាច់ឆ្ងាយពីគេងង
- បិទទ្វារសាលារៀនឬកន្លែងធ្វើការប្រសិនបើចាំបាច់
- លុបចោលនូវកម្មវិធី ព្រឹត្តិការណ៍សាធារណៈ
- ដាក់កំរិតការធ្វើដំណើរ

ជាងនេះទៀតបុគ្គលម្នាក់ៗត្រូវការពារខ្លួនដោយ:

- ចាក់ថ្នាំបង្ការតាមរដូវកាល
- លាងដៃអោយបានញឹកញាប់ជាមួយសាប៊ូ និងទឹក
- នៅអោយឆ្ងាយពីមនុស្សដែលមានជម្ងឺ
- សំរាកនៅផ្ទះ ប្រសិនបើឈឺ

ជម្ងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សីមិនឆ្លងតាមរយៈអាហារដែលឆ្អិនហើយទេ ។ មកដល់ពេលនេះ ពុំមាន ភស្តុតាងណាបញ្ជាក់ថា មាននរណាម្នាក់បានឆ្លងជម្ងឺនេះ ក្រោយពីបរិភោគផលិតផលបក្សីចិញ្ចឹមដែល បានចម្អិនត្រឹមត្រូវទេ ទោះបីអាហារទាំងនោះមានមេរោគ H5N1 ក៏ដោយ ។ ការបរិភោគសាច់មាន់ និង ផលិតផលបសុបក្សីដទៃទៀត ពុំមានបង្កគ្រោះថ្នាក់ដល់សុខភាពទេប្រសិនបើមានការប្រុងប្រយ័ត្នដូច ខាងក្រោមនេះ:

- មានអនាម័យត្រឹមត្រូវនៅពេលចាត់ចែង និងរៀបចំអាហារ
 - លាងដៃជាមួយទឹកក្តៅខ្ពស់ៗ និងសាប៊ូអោយបាន20វិនាទីនៅមុន នឹងក្រោយចាត់ចែងអាហារ

- បង្ការការឆ្លងពីអាហារមួយទៅអាហារមួយទៀតដោយដាក់សាច់នៅ សាច់បសុបក្សី ត្រី និងទឹកសាច់ទាំងនេះ អោយឆ្ងាយពីអាហារដទៃទៀត
- ក្រោយពីកាត់ឬហាន់សាច់នៅត្រូវលាងជ្រុញ កាំបិត និងតុធ្វើអាហារជាមួយទឹកសាប៊ូក្តៅ
- សំអាតជ្រុញដោយប្រើសូលុយស្យុងក្លរីនមួយស្លាបព្រាកាហ្វេដាក់ក្នុងទឹកប្រហែលមួយលីត្រ
- លែយ៉ាងណាចំអិនសាច់បក្សី និងស៊ុតអោយឆ្អិនល្អ ។ សាច់បក្សី មិនត្រូវមានផ្នែកនៅនៅដែលមានពណ៌ផ្កាឈូកឡើយ ចំណែកស៊ុតមិនត្រូវនៅ "ជ្រាយ-នៅ" ឡើយ ។
- នៅតំបន់ដែលមានផ្ទះជម្ងឺនៅតាមកន្លែងចិញ្ចឹមមាន់ទា មិនត្រូវប្រើស៊ុតនៅនៅក្នុងអាហារ ដែលមិនបានចំអិនបន្ថែមតាមរយៈការចំអិន ឬការដុតជាដើមឡើយ ។

ការចាក់ថ្នាំបង្ការជម្ងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សី

ថ្នាំបង្ការត្រូវបានផលិតជារៀងរាល់ឆ្នាំសំរាប់បង្ការគ្រុនផ្តាសាយប្រចាំរដូវ ប៉ុន្តែមិនអាចការពារទល់នឹងការឆ្លងរាលដាលជាសកលបានឡើយ ។ ទោះបីថ្នាំបង្ការទល់នឹងមេរោគ H5N1 កំពុងត្រូវបានស្រាវជ្រាវនៅប្រទេសជាច្រើនក៏ដោយ ហើយគេរំពឹងថានឹងមិនអាចរកថ្នាំបង្ការអោយបានទូលំទូលាយទេ រហូតដល់ការឆ្លងរីករាលដាលនៃជំងឺចាប់ផ្តើមអស់រយៈពេលជាច្រើនខែ ។

បច្ចុប្បន្ននេះមានការសាកពិសោធន៍វេជ្ជសាស្ត្រមួយចំនួនកំពុងតែដំណើរការ ដើម្បីសាកល្បងមើលថាតើថ្នាំបង្ការបានមកពីការពិសោធន៍នោះ អាចការពារបានទាំងស្រុង ឬទេ និងដើម្បីកំណត់ថា តើរូបមន្តផ្សេងៗនោះ អាចសន្សំសំចៃបរិមាណអង់ទីប៊ីយ៉ូតិកដែលគេត្រូវការនោះឬយ៉ាងណា តាមរយៈនេះគេអាចបង្កើនសមត្ថភាពផលិតកម្មបាន ។ ដោយសារ តែថ្នាំបង្ការត្រូវតែសមស្របនឹងការឆ្លងរាលដាលជាសកលនៃមេរោគ នោះគេមិនអាចចាប់ផ្តើមផលិតលក់ខ្នាតធំបានឡើយ ទាល់តែមានមេរោគថ្មីកើតឡើង និងមានការប្រកាសអាសន្នអំពីការឆ្លងរាលដាលជាសកលសិន ។ សមត្ថភាពផលិតជាសកលបច្ចុប្បន្ននេះ នៅខ្វះខាតពីតំរូវការដែលគេត្រូវការនៅពេលមានការឆ្លងរាលដាលជាសកលខ្លាំងណាស់ ។

ការព្យាបាលជម្ងឺគ្រុនផ្តាសាយបក្សី

មកដល់ពេលនេះ ការស្រាវជ្រាវបានបង្ហាញថាមានថ្នាំប្រឆាំងនឹង មេរោគពីរប្រភេទ គឺ oseltamivir (Tamiflu®) និង zanamavir (Relenza®) ដែលអាចព្យាបាលគ្រុនផ្តាសាយបក្សីប្រភេទ H5N1 មានប្រសិទ្ធភាព ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ មេរោគ H5N1 ជាទូទៅធន់នឹងថ្នាំប្រឆាំងនឹងមេរោគ ពីរប្រភេទទៀត គឺថ្នាំ amantadine និង rimantadine ។ ដូច្នេះ ថ្នាំប្រភេទនេះមិនអាចប្រើប្រាស់ ដើម្បីព្យាបាលគ្រុនផ្តាសាយបក្សីបានឡើយ ។

បច្ចុប្បន្ននេះ ថ្នាំ Tamiflu គឺជាជំរើសព្យាបាលចំបងសំរាប់ការព្យាបាល ។ វាជាសារធាតុហាមឃាត់ neuramindase ប្រសិនបើ លេបក្នុងរយៈពេល 48 ម៉ោងនោះ បន្ទាប់ពីធ្លាក់ខ្លួនឈឺ ដែលនឹងបញ្ឈប់មេរោគមិនអោយគេចេញពីកោសិកាដែលទទួលមេរោគបាន ។ ការណ៍នេះនឹងកាត់បន្ថយចំនួនកោសិកាដែល

ត្រូវឆ្លងរោគថ្មី ហើយអាចកាត់បន្ថយចំនួនមនុស្សដទៃទៀតកុំអោយឆ្លងផងដែរ ។ គេមិនប្រាកដថា តើថ្នាំ Tamiflu នឹងមានប្រសិទ្ធភាពទប់ទល់នឹង H5N1 HPAI ប៉ុន្មានទេ ដោយសារភាពធន់នៃមេរោគទល់នឹងថ្នាំ នេះហាក់ដូចជាវិវត្តលឿនណាស់ ។

-ធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពនៅ ថ្ងៃទី៣០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៥